

Indikatorer på mistenkelige transaksjoner for rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven

- Regnskap og revisjon

Innledning

Indikatorlisten er utarbeidet ved Nasjonalt tverretatlig analyse – og etterretningssenter (NTAES)¹. Den er ikke ment å være en uttømmende oversikt over hva som kan være mistenkelig. Kunnskapen om egne kunder og tjenester, og risikovurdering av dem, er utgangspunktet for å bli oppmerksom på de unormale. Den viktigste indikatoren er således det en selv opplever som unormalt med kunden, transaksjonen eller de etterspurte tjenestene.

I utarbeidelsen av denne indikatorlisten er det tatt utgangspunkt i en tidligere publisert indikatorliste². Denne er redigert og supplert med indikatorer hentet fra straffe- og forvaltningssaker, eksempler fra bransjene og indikatorer hentet fra internasjonale typologirapporter³.

Indikatorlisten er kvalitetssikret i samarbeid med Regnskap Norge og medarbeidere i kontrolletatene og politi- og påtalemyndigheten med erfaring fra området.

¹ NTAES startet opp 2.5.2016 og er et tiltak i Regjeringens strategi mot arbeidslivskriminalitet fra 13.1.2015. Formålet til senteret er å legge til rette for at politiet og kontrolletatene bedre kan utnytte den samlede analyse- og etterretningsinformasjon etatene besitter, og å bidra til å utvikle og gjennomføre en mer målrettet og effektiv bekjempelse av økonomisk kriminalitet, herunder arbeidslivskriminalitet.

² Indikatorliste publisert av ØKOKRIM på www.hvitvasking.no, den 18.11.2010, som igjen bygger på dokumentet «Indikatorer på eventuel hvidvask af udbytte eller finansiering av terrorisme» (nov 2008) fra Hvidvaskingsekretariatet ved Statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet i Danmark.

³ Publisert av FATF

Innhold

1. Identifikasjon av fysiske personer og juridiske personer mv.....	4
1.1. Fysiske personer.....	4
1.2. Juridiske personer.....	4
2. Andre forhold knyttet til kunden som kan være av betydning	4
2.1. Foretaket.....	4
2.2. Kundens virksomhet/bransje	5
2.3. Parter i transaksjoner	6
3. Spesifikke indikatorer for regnskapsførere og revisorer	6
3.1. Resultat og balanse	6
3.2. Regnskap.....	7
3.3. Faktura	8
3.4. Betalingsmønster	9
3.5. Varelager.....	9
3.6. Lån og fordring	9
3.7. Banktransaksjoner	10

1. Identifikasjon av fysiske personer og juridiske personer mv.

1.1. Fysiske personer

- 1) Kunden herunder personer knyttet til foretaket er straffedømt for profittgenererende kriminalitet, er kjent for å være under etterforskning for profittgenererende kriminalitet, eller nærstående til person som for oppdragsgiver er kjent for tilknytning til profittgenererende kriminalitet
- 2) Kunden benytter utenlandske identifikasjonsdokumenter som umiddelbart er vanskelig å verifisere ektheten av
- 3) Kunden kan kun fremlegge kopi av pass og/eller legitimasjonspapirer
- 4) Kunden kan ikke umiddelbart fremskaffe supplerende legitimasjons-papirer eller ytterligere dokumentasjon som underbygger rett identitet

1.2. Juridiske personer

- 1) Det legges frem uriktig dokumentasjon eller falske dokumenter
- 2) Det fremlegges selskapsdokumenter fra utenlandske selskapsregistre som er vanskelig å verifisere
- 3) Foretaket skifter navn, styre, daglig leder, regnskapsfører, eller revisor hyppig uten naturlig forklaring
- 4) Foretaket har hatt hyppige vedtekts- eller formålsendringer
- 5) Nyregistrert foretak har navn som til forveksling er likt navnet på godt etablerte, beskyttede eller allment kjente foretak
- 6) Foretaket framstår uprofesjonelt ved ikke å ha egen logo, brevhode eller øvrig presentasjonsmateriale, særlig sett i forhold til foretakets opplyste størrelse
- 7) Dokumentasjonen som legges fram om foretaket og/eller virksomheten som drives er overdrevet god, skrytete eller lignende

2. Andre forhold knyttet til kunden som kan være av betydning

2.1. Foretaket

- 1) Aksjekapital innbetalt av andre enn aksjonær uten naturlig forklaring
- 2) Kontaktperson ovenfor revisor/regnskapsfører ikke er registrert med formelle roller, eller har ikke en stilling hvor dette er en naturlig oppgave
- 3) Kompleks eller internasjonal juridisk struktur uten tilsynelatende kommersielle, juridiske eller skattemessige fordeler
- 4) Få eller ingen internkontroller, for eksempel uavhengige interne revisjoner, for å avdekke og hindre misligheter
- 5) Skifte av revisor etter avvik i revisjonsberetninger og/eller i revisors nummererte brev eller rapporter fra regnskapsfører
- 6) Tidligere regnskapsfører og/eller revisor har fratrådt oppdraget uten at kunden vil begrunne hvorfor
- 7) Høy bruk av konsulenter
- 8) Stor gjennomtrekk av ansatte uten naturlig forklaring

- 9) Kunden eier eller kontrollerer en juridisk enhet med lite eller uten kommersielt formål, spesielt en enhet i risikoområder⁴
- 10) Flere tilfeller av oppretting og avslutting av bankkontoer uten naturlig forklaring
- 11) Konti disponeres av personer uten tilknytning eller formelle roller i foretaket
- 12) Passivt eller styre uten inngående kjennskap til den virksomhet som drives
- 13) Selskapet deles opp i mindre enheter for å unngå revisjonsplikt

2.2. Kundens virksomhet/bransje

- 1) Foretaket har en uvanlig høy eller lav andel av kontantomsetning i forhold til hva som ansees normalt for bransjen
- 2) Det er handlet med varer som ikke har vært i Norge, og hvis eksistens ikke, eller vanskelig kan verifiseres
- 3) Uvanlig høy suksessrate for å skaffe og beholde kontrakter
- 4) Kontrakter tildeles uten offentlige anbudsrunder, forhandlinger eller dokumenter som ellers ville forventes ut fra kontraktens art
- 5) Det inngås uvanlig langsiktige kontrakter
- 6) Omsetning er unormalt høy for den gitte form for virksomhet
- 7) Kostnadene er unormalt lave i forhold til hva virksomheten tilsier at den skal være
- 8) Part i store eller viktige transaksjoner med nyetablerte, ikke-transparente eller ikke-identifiserbare selskaper
- 9) Kontrakter/avtaler utarbeides på et språk som fremstår som unaturlig for partene
- 10) Foretakets handel med utlandet stiger markant i løpet av en begrenset tidsperiode
- 11) Foretaket har transaksjoner med særlige risikoområder
- 12) Foretaket handler med produkter som kan kreve eksporttillatelse til land som er omfattet av FN- eller EU-sanksjoner eller er kjent som transittland til slike land

Eksempel 1

Ved kontroll av regnskapet til Peder Ås AS fremkommer det at det har kjøpt et parti marmorfliser fra Italia. Da selskapet verken eier eiendom, leier større lokaler eller driver med byggevirksomhet oppfattes dette som en unormal transaksjon for selskapet. Ved spørsmål til kunden svares det at dette er varer til lager/videresalg. Selskapet driver ikke virksomhet som har varelager og eller med videresalg.

⁴ Risikoområder er i denne sammenhengen definert som land kjent for narkotikaproduksjon, konfliktområder, skatteparadis, spesielt land som ikke deltar i effektiv utveksling av informasjon, og land som har en lav poengsum på Transparency International Corruption Perceptions Index eller Bribe Payers Index

2.3. Parter i transaksjoner

- 1) Identiteten til en av partene som er involvert i en transaksjon er ikke verifiserbar
- 2) Bruk av mellomledd eller konsulenter uten god forklaring
- 3) Part i kontrakt med selskaper eller tjenesteleverandører som er uventede, eller som vanligvis ikke er involvert i bransjen hvor foretaket driver virksomhet
- 4) Part i kontrakt med et utenlandsk selskap som eies eller kontrolleres av kundens nærstående
- 5) Part i kontrakter med et selskap som eies eller kontrolleres av en PEP⁵, spesielt der denne personen har autorisasjon til å tildele kontrakter eller gi lisenser som er relevante for virksomheten
- 6) Mellommenn eller konsulenter holder til i et risikoområde hvor foretaket ikke er aktiv
- 7) Transaksjoner tyder på at det er kunden som er den reelle eier av en virksomhet hvor vedkommende formelt framstår som tredjepart

Eksempel 2

Peder Ås AS har bokført utgifter som gjelder retten til å benytte dataprogramvare fra en ny utenlandsk leverandør. På forespørsel fremlegges en avtale mellom kunden og et utenlandsk selskap, med c/o-adresse hos et advokatkontor i USA. Det er en ansatt hos Peder Ås AS som har signert avtalen på vegne av det utenlandske selskapet

3. Spesifikke indikatorer for regnskapsførere og revisorer

3.1. Resultat og balanse

- 1) Uoversiktlige og unødvendige kompliserte noter til regnskapet
- 2) Foretakets økonomiske situasjon skiller seg vesentlig fra sammenlignbare foretak i bransjen
- 3) Regnskapsmessige nøkkeltall henger ikke sammen med driftsresultatet
- 4) Unormalt innskudd av aksjekapital eller kapitalforhøyelser i selskaper
- 5) Resultatregnskapet viser ingen skattepliktig fortjeneste der det er forventet
- 6) Manglende tapsføring i regnskapet hvor dette er ansees å være naturlig ut fra den virksomhet som drives
- 7) Betydelig og uforklart endring i egenkapitalen
- 8) Balansen viser aktiva som er solgt og eiendomsretten er overdratt til ny eier
- 9) Balansen viser aktiva eller rettigheter som ble solgt til en pris som var høyere eller lavere enn det markedsverdien tilsier
- 10) Balansen viser aktiva eller rettigheter som ble anskaffet til en pris som var høyere eller lavere enn markedsprisen, som ikke har noen virkelig verdi, eller som kanskje ikke eksisterer

⁵ Hvitvaskingslovens § 15 definisjon av PEPs er fysisk person som innehar eller som i løpet av det siste året har innehatt høytstående offentlig verv eller stilling i annen stat enn Norge, samt er nært familiemedlem eller kjent medarbeider til denne personen.

- 11) Kundefordringene øker mer i prosent enn det omsetningsveksten skulle tilsi, dvs. redusert omløpshastighet.
- 12) Vesentlig lavere avsetninger enn tidligere driftsår sammenlignet det som ellers er vanlig i bransjen
- 13) Balansen inneholder passiva assosiert med ikke-identifiserte aktiva, eller passiva verdien virker for høy
- 14) Hyppig endring i valg av regnskapsprinsipper og skjønnsmessige estimerer uten god forklaring
- 15) Foretaket handler typisk med tap
- 16) Fordringer mellom nærstående blir konvertert til aksjekapital og etterfulgt av nedjustering av aksjekapitalen med utbetaling til aksjonær

Eksempel 3

Ved revisjon av Peder Ås Bygg AS viser regnskapet for 2015 et underskudd på kr 992 205, og negativ bruttofortjeneste på kr 561 674. Selskapet har i hovedsak kjøpt varer og videresolgt disse til innehaver og da til pris betydelig under markedspris.

Peder Ås Bygg AS har ved flere tilfeller fått tilbake merverdiavgift fra skatteetaten.

3.2. Regnskap

- 1) Debet- eller kreditnotaer er ikke bokført
- 2) Aktiva er ikke bokført
- 3) Uvanlig eller uforklart tap eller gevinst på kontrakter
- 4) Begrunnelse for utgifter er vanskelig å etterprøve (betaling til agenter, konsulenter, for knowhow mv.)
- 5) Vanskelig å verifisere om inntekten skyldes et reelt kjøp av vare eller tjeneste
- 6) Etterspurt dokumentasjon blir ikke levert eller kan ikke fremskaffes
- 7) Utbetalinger kan ikke forklares på en tilfredsstillende måte
- 8) Part i kontrakter eller lån kan ikke dokumenteres
- 9) Forsøk på å føre lønnsutgifter som andre utgifter
- 10) Unormalt stor inntekt fra betaling av erstatning/bot for misligholdte kontrakter
- 11) Fiktive kostnader til selskap som adm. dir. og/eller nærstående er eier i
- 12) Registrering av inntekter som kjøper ikke vil være i stand til å gjøre opp
- 13) Det er valgt en unormalt dyr transportform til forsendelser i forhold til innholdet transportpapirene angir
- 14) Faktura som krediteres uten naturlig forklaring etterfølgende regnskapsperiode
- 15) Avsatt utbytte utbetales til andre enn aksjonærene

3.3. Faktura

- 1) Faktura er håndskrevet
- 2) Fakturering med mva. selv om foretaket ikke er mva.-registrert
- 3) Fakturaadresse er ikke samme som leveringsadresse uten god forklaring
- 4) Fakturering finner sted før varen/tjenesten leveres
- 5) Fakturering finner sted før oppdraget ferdigstilles uten at kontrakten tilsier dette
- 6) Fakturaer og transportpapirer stemmer ikke overens
- 7) Utsteder kreditnotaer til enheter eller avdelinger som holder til i risikoområder
- 8) Faktura blir utstedt etter at det er oppdaget at det er gjort ulegitimert uttak
- 9) Fakturering skjer i uvanlig valuta
- 10) Fakturering skjer med vilkår som avviker fra øvrige kunder eller bransjestandarder
- 11) Faktura sendes via mellomledd som virker unødvendig kompliserende
- 12) Tilleggsfaktura for prisstigning som ikke har en kommersiell forklaring
- 13) Kontonummer angitt på en faktura avviker fra øvrige fakturaer
- 14) Fakturaer fra tilfeldig eller ny leverandør med løpende nummerrekkefølge på fakturaene
- 15) Varer er kjøpt eller solgt til unormalt høye eller lave priser enn markedet forøvrig
- 16) Det er salg av aktiva til antatt underpris og kjøp av stort sett tilsvarende aktiva til formentlig overpris i et selskap som er i en dårlig økonomisk situasjon
- 17) Unormalt stor fortjeneste fra handler hvor foretaket kun har vært et mellomledd

Eksempel 4

Ved revisjon framstod enkelte varekjøp som betydelig høyere enn et forventet forbruk skulle tilsi, og det ble innlevert mangelfull betalingsdokumentasjon. Kontoutskrifter fra bank ble ikke innlevert fordi kunde mente dette var lite hensiktsmessig da flere konti var benyttet ved betaling.

Faktura 12354 fra Peder Ås AS i dokumentasjon innlevert fra kunde viser innkjøp av 25 brødrister med en samlet fakturasum på kr 14 545.

Innhentet fakturakopi fra Peder Ås AS viser kjøp av 2 brødrister med en samlet fakturasum på kr 545,00.

Tilsvarende undersøkelser av fakturaer fra ytterligere to leverandører viste at disse ikke hadde levert tjenester til kunden i perioden.

3.4. Betalingsmønster

- 1) Benyttes unormale betalingsveier eller betalingsmåter, f.eks. kontant betaling når det er vanlig med betaling til bank
- 2) Betaling til flere kontonumre for samme kunde/leverandør
- 3) Det betales til annet land enn det landet der selger er hjemmehørende/registrert
- 4) Betaling fra norske kunder kommer fra konto i land innenfor et risikoområde
- 5) Kunde mottar plutselig midler fra nye land uten at det foreligger en god forklaring
- 6) Forskuddsbetalinger til nye handelspartnere har funnet sted uten sikkerhet
- 7) Utbetalinger som ikke er registrert i regnskapet
- 8) Betaling ut over inngått kontrakt uten nærmere begrunnelse
- 9) Foretaket har transaksjoner med særlige risikoområder

3.5. Varelager

- 1) Varer som er anskaffet blir aldri mottatt
- 2) Et normalt stort varelager er plutselig redusert ved årsoppgjøret
- 3) Fakturert kjøp eller salg harmoner ikke med angitt lagerplass eller utgifter til lagring
- 4) Forsikringsverdi står ikke i forhold til verdi på varelager
- 5) Varelageret befinner seg geografisk på annet sted enn foretakets adresse og er vanskelig å verifisere
- 6) Betydelig verdi av varer på lager som ikke er en del av det foretaket normalt omsetter

Eksempel 5

Peder Ås AS driver med oppføring av bygg. Det er i regnskapet bokført et parti med kjøp av "diverse varer" til kr 1 000 000 + mva. kr 250 000 fra en ny leverandør. Varelageret opplyses av ledelsen å befinne seg i en container og skal videreselges innen kort tid.

Ved befaring viser det seg at varelageret består av ukurante varer og er uten verdi. Leverandøren er ikke registrert i Merverdiavgiftsregisteret.

3.6. Lån og fordring

- 1) Lån/fordring med spesielt gunstige eller ugunstige vilkår/klausuler eller at lån tas opp fra en uvanlig kreditor
- 2) Tegn på at lån fra utlandet er loan-back-arrangementer
- 3) Et uforklart frafalt lån med en ikke-relatert enhet
- 4) Lån fra nærstående (aksjonær/styremedlem) i form av kontanter eller tingsinnskudd som ikke kan verifiseres

Eksempel 6

Peder Ås AS har mottatt lån med gode rentebetingelser på kr 700 000 fra en ansatt. Selskapet har svak økonomi og det er en ikke ubetydelig konkursrisiko. Långiver er ikke aksjonær og har ingen rolle i selskapet. Selskapets ledelse opplyser at midlenes opprinnelse er fra et forsikringsoppgjør. Den ansatte skal ha blitt skadet i jobbsammenheng og mottatt midler fra forsikringsselskap.

3.7. Banktransaksjoner

- 1) Transaksjoner på foretakets konto harmonerer ikke med virksomhetens kjente aktiviteter
- 2) Uvanlig og uforklart forbruk av kontanter inn/ut fra konto
- 3) Ulegitimerte uttak fra foretakets bankkonto
- 4) Foretakets bankkonti og/eller betalingskort har transaksjoner som tyder på at ukjent tredjepart har disposisjonsrett
- 5) Transaksjoner indikerer at kredittkort anvendes av tredjepart i utlandet
- 6) Det er tilsynelatende mange innbetalinger fra kunder på en konto, men ikke varebetalinger mv.
- 7) Innbetalinger som ikke er dokumentert fra utenlandsk virksomhet
- 8) Betalinger fra virksomhet til daglig leders kredittkort

Eksempel 7

Enkeltpersonsforetaket Peder Ås driver detaljhandel med salg av gjenstander hovedsakelig til forbrukere. Foretakets bankkonto viser få, og i enkelte perioder, ingen innskudd av kontanter.

Innehavers personlige bankkonti blir etterspurt av regnskapsfører, og disse viser regelmessige innskudd av kontanter i banker, innskuddsautomater og via bank/post-i-butikk over hele landet samt bankoverføringer fra ulike privatpersoner og virksomheter.

Avslutningsvis

Ytterligere kunnskap om hvitvasking finnes blant annet på følgende nettsider:

- Hvitvaskingsloven/hvitvaskingsforskriften (www.lovdata.no)
 - Finanstilsynet (www.finanstilsynet.no)
 - ØKOKRIMs tips for bedre MT-rapportering (www.hvitvasking.no)
 - Nasjonal risikovurdering for bekjempelse av hvitvasking og terrorfinansiering (www.regjeringen.no/jd)
 - Financial Action Task Force' (FATF) nettside (www.fatf-gafi.org)
-
- Skjema MT-0002 for innrapportering av mistenkelige transaksjoner finnes på www.altinn.no

Nasjonalt tverretatlig analyse- og
etterretningscenter
c/o ØKOKRIM, Postboks 8193, dep,
N-0034 Oslo

post@ntaes.no